

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

MUZEUL JUDEȚEAN
„AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

BURIDAVA

Studii și materiale
XIV

Râmnicu Vâlcea
2020

Colegiul științific / Scientific Board:

Dr. Nikolaus Boroffka, *Deutsches Archäologisches Institut*, Berlin
Dr. Sabin Adrian Luca, *Brukenthal National Museum*, Sibiu
Dr. Cristian Schuster, *Vasile Pârvan Institute of Archaeology*, Bucharest
Dr. Silviu Purece, *Lucian Blaga University*, Sibiu

Colegiul de redacție / Editorial Board:

Dr. Claudiu Aurel Tulugea – redactor șef/chief editor
Dr. Ion Tuțulescu
Dr. Ionuț Dumitrescu
Dr. Carol Terteci
Elena Mitrana

Tehnoredactare / Computer editing: Carol Terteci

Coperta / Cover design: Carol Terteci, Marius Drăghicean

Traduceri / Translations: Ana Maria Tulugea

Responsabilitatea legală pentru conținutul științific al articolelor le revine în totalitate autorilor / The legal responsibility for the content of articles lies with the authors

Revista a fost acreditată de CNCS la categoria C (2012), cod CNCS: PN-II-ACRED-AR-2012-0172 / The Journal has been established by The National Research Council (CNCS) at C category (2012), code: PN-II-ACRED-AR-2012-0172

ISSN 0258-140X

MUZEUL JUDEȚEAN “AURELIAN SACERDOȚEANU” VÂLCEA

Adresa / Address: Calea lui Traian, nr.143, Râmnicu Vâlcea,
ROMÂNIA

Tel./fax: 004/ 0250 738121

E-mail: muzeuljudeteanvalcea@gmail.com

Tipar executat de / Printed by: PCPrint

www.pcprint.ro

Cuprins / Contents

Arheologie / Archaeology

Claudiu TULUGEA

Statuetă antropomorfă din os din colecțiile Muzeului Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea //

Anthropomorphic bone statuette from the collections of the "Aurelian Sacerdoțeanu" History Museum of Vâlcea County

9

Ion TUȚULESCU, Carol TERTECI, Andrei HEROIU

Contribuții la sfârșitul epocii bronzului în nord-estul Olteniei. Așezarea de la Zătreni, punct La Peșceana //

Contributions to the End of the Bronze Age in Northeastern Oltenia

17

Cătălin BORANGIC

Pumnalul de tip sica de la Brăneț, Olt //

The sica-type dagger from Brăneț, Olt

61

Istorie / History

Dragoș-Ionuț ECATERINESCU

Istoria cărții vâlcene. Centrul de la Govora //

The History of Vâlcea Book. Govora Center

74

Sorin OANE

Țărănimea vâlceană în politica românească interbelică //

Valcea peasantry in Romanian Interwar Policy

92

Liliana BEU

Ștefan Drăghicescu – ostaș credincios al partidului național liberal și deputat al țăranilor //

Ștefan Drăghicescu – faithful soldier of the national liberal party and deputy of the peasants

121

Dan MOROIANU

Crucea Roșie Română între 1876-1947 //

The Romanian Red Cross between 1876-1947

142

Mioara BURLUȘEANU

Date despre minoritatea evreiască din Pitești //
Data about the Jewish minority in Pitești **153**

Rodica Gabriela HERBEL

Biserica de lemn din satul Cioponești, comuna Stănești //
The wooden church from Cioponești village, Stănești commune **161**

Sabin LUNGOCI

Casa memorială „Elena Farago” //
„Elena Farago” Memorial House **170**

Ionuț SĂRARU

Conacul Bălceștilor – Arc peste timp (1828-1948) //
Bălceștilor Mansion – Arch over time (1828-1948) **179**

*Numismatică și Sigilografie / Numismatics and Sigilography***Valentin DOLFI**

Un antoninian din tezaurul de la Ioneștii Govorii, jud. Vâlcea //
One Antoninian from the hoard from Ioneștii Govorii, Vâlcea County **189**

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

Sigilii ale domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714) //
Seaux du souverain Constantin Brâncoveanu (1688-1714) **195**

*Artă / Art***Diana MIREA, Dragoș-Ionuț ECATERINESCU**

*„Un zugrav” transilvănean în custodia Muzeului de Arheologie
și Artă Religioasă „pr. Gheorghe I. Petre-Govora” //*
„A painter” from Transylvania in the Custody of the Museum of
Archeology and Religious Art “Priest Gheorghe I. Petre-Govora” **220**

Adela BARBU-MAIER

Mobilierul pirogravat și pictat de la Conacul Bălceștilor //
Pyrographed and painted furniture from Bălceștilor Mansion **226**

Etnografie / Ethnography

Ionuț-Gabriel DUMITRESCU

Vetre de civilizație românească. Țara Loviștei: patrimoniu și valorizare muzeală //

Hearts of Romanian civilization. Loviștei Country: heritage and museum enhancement

235

Oana Ștefana FLORESCU

Valori ale portului popular vâlcean //

Values of the Vâlcea Folk Costume

245

Alexandru ZAMFIR

Sărbători și obiceiuri de primăvară în Vâlcea //

Holidays and Spring Customs in Vâlcea

258

Restaurare-Conservare / Restoration-Conservation

Diana MIREA

Restaurarea Icoanei Maica Domnului cu Pruncul – Studiu de caz //

The Restoration of the Icon of the Mother of God with the Baby - Case study

263

Daniela BEU

Restaurarea unei ii din colecția Muzeul Satului Vâlcean //

The Restoration of a Romanian blouse from the collection of the Village Museum of Vâlcea

270

Rodica ROTARU

Protejarea patrimoniului muzeal – expoziția de bază a Muzeului de Artă „Casa Simian” //

The Protection of the Museum Heritage - Main Exhibition of Simian House Art Museum

275

Omagiu / Tribute

Claudiu TULUGEA

In Memoriam Petre Purcărescu //

In Memoriam Petre Purcărescu

281

Biserica de lemn din satul Cioponești, comuna Stănești

Rodica Gabriela Herbel*

Keywords: *wooden church, Vâlcea county, Cioponești – Stănești.*

Abstract: *The wooden church from Cioponești village, Stănești commune. The article presents a detailed description of the wooden church from Cioponești village, Stănești commune, Vâlcea County. Monuments of folk architecture suffer permanent changes. The wooden churches were subjected to interventions that preserved the building but some inappropriate interventions accelerated their degradation. The detailed analysis of the monument strengthens and complements the existing data and the surveys that were previously conducted.*

Așezare

Satul Cioponești face parte din comuna Stănești. Este așezat de-a lungul șoselei 643B, între satele Bărcănești și Vârleni.

În *Marele Dicționar Geografic* este menționat astfel: „Cioponești, sat, face parte din com. rurală Nisipi, pl. Cerna-d.j., jud. Vâlcea. Cade la estul comunei și este udat de râul Cerna și Valea-Rea și e străbătut la vest de dealul Nimoiu. Aici e o biserică fondată la anul 1851”¹.

Accesul se face pe o uliță ce se desprinde de drumul 643B, în mijlocul satului. Această uliță se bifurcă în dreptul bisericii noi de zid. Drumul către biserica de lemn este cel către stânga. Amplasarea sa este retrasă, în afara satului.

Istoricul și atestarea documentară a bisericii

Biserica de lemn din Cioponești nu este clasată în Lista Monumentelor Istorice. Acum este părăsită, în paragină. Autoritățile locale nu sunt interesate de importanța acestui lăcaș.

* Dr. Rodica Gabriela Herbel, profesor Educație plastică, Liceul Sanitar Antim Ivireanu – Râmnicu Vâlcea, e-mail: gabi_herbel@yahoo.com.

¹ Lahovari et al. 1902, p. 427.

Este menționată totuși în *Bibliografia localităților și monumentelor din România*, ca fiind: „Biserică de lemn Sf. Îngeri, începutul sec XIX”².

Pe frontonul de deasupra pridvorului se poate observa o pictură veche, ștearsă, care de obicei poartă hramul bisericii, în care se pot distinge doi îngeri.

În *Catagrafia* scrisă în anul 1850 această biserică de lemn nu apare. Deasupra proscomidiei este scris un pomelnic al ctitorilor, iar în nișă, pe peretele lateral, este scrisă inscripția în litere chirilice „IQO”, care s-ar traduce 1870³.

Lipsa pisaniilor sau altor înscrisuri pe corpul sau pictura bisericii ne îndreptățesc să concluzionăm că biserica de lemn cu hramul Sfinții Îngeri este ridicată în secolul al XIX-lea, între anii 1850 - 1870.

Descriere arhitecturală

Biserica de lemn din Cioponești este înconjurată de cimitirul satului.

Planimetrie

Această clădire este de plan simplu dreptunghiular cu absida altarului poligonală în cinci laturi, decroșată de corpul clădirii. Modul de construcție a altarului este asemănător cu al celorlalte biserici: două laturi paralele cu axul est-vest, una spre est și două oblice.

Elevație. Interior

Acest monument este construit din lemn de stejar, tencuit la exterior. Biserica are formă de navă cu pridvor, pronaos, naos și altar. Este o biserică de lemn fără turlă, cu pridvorul supralărgit spre vest.

Pridvorul inițial are patru coloane subțiri de lemn, care sprijină fruntarul decupat în arc larg. Partea adăugată pridvorului este de formă dreptunghiulară, cu un acoperiș în două ape. Spre vest se încheie cu un fronton triunghiular unde sunt pictați doi îngeri. Accesul în pridvor se face pe trepte de lemn continuate cu un podium confecționat din lemn. Pridvorul vechi este tencuit la nivelul balustradei. Pe jos este o temelie de ciment. De aici se face accesul și spre acoperiș pe o scară așezată pe partea nordică a prispei.

Peretele de vest, precum întreaga construcție, este tencuit.

Accesul în biserică se face pe fațada vestică unde este situată ușa de intrare.

² Stoicescu 1970, p. 596.

³ Dionisie 2000, p. 347.

Pronaosul este prima încăpere a bisericii de lemn. Acesta este boltit longitudinal cu elementele sprijinite pe timpanele de vest și est și căptușit cu placaj vâruit. Peretele despărțitor prezintă o trecere ce se încheie în arc larg. Două stative cu lumânări sunt așezate în stânga și dreapta intrării. Podeaua din lemn este acoperită pe alocuri cu preșuri țesute din resturi textile.

Naosul este boltit longitudinal. Și aici bolta a fost căptușită cu placaj vâruit. Iluminarea încăperii se face prin două ferestre aproape pătrate amplasate pe pereții de nord și de sud.

Iconostasul acestei biserici este zidit și pictat. Iconostasul prezintă cele trei intrări: una împărătească – centrală și două laterale diaconești; toate se încheie în acoladă. Nu se mai păstrează nici o poartă.

Altarul prezintă podea de lemn. În mijloc este amplasată masa altarului. Proscomidia și diaconiconul sunt realizate în zidărie sub forma unor nișe în arcadă. Sub proscomidie mai există un spațiu organizat sub forma unui cuptor. În altar, lumina soarelui intră pe două ferestre dreptunghiulare amplasate pe perețele de est și cel sudic. Bolta și pereții altarului sunt tencuiți și pictați în frescă.

Materiale și tehnică

Biserica de lemn din Cioponești este construită din lemn de stejar pe o temelie de cărămidă zidită și tencuită.

Deoarece biserica a fost tencuită, nu se mai vede nici o grindă sau modalitate de legare a lemnurilor, îmbinări. Singurele grinzi aparente sunt cele care depășesc linia pereților, cele din partea superioară care încheie și leagă între ei pereții și grinzile-talpă.

La exterior și interior, pereții sunt acoperiți cu ceruială de alun pe care s-a aplicat tencuiala din mortar de var și nisip. Bolta din naos și pronaos este căptușită cu placaj vâruit în alb. Bolta este realizată din scânduri longitudinale care se reazemă pe timpane.

Învelitoarea are două ape pe pereții de nord și de sud, trei pe pridvor, două pe pridvorul adăugat și trei pe altar. Acoperișul întregii clădiri este tablă care a început să ruginească. Din pod se observă că această învelitoare metalică a fost montată peste învelitoare de lemn – șită. Acoperișul se încheie cu o cruce așezată deasupra pridvorului. În pronaos am mai găsit o cruce metalică mare, probabil cea de deasupra altarului.

Decorul în lemn

Decorația sculptată a acestei biserici este foarte modestă. O întâlnim la capetele grinzilor ce încheie pereții în partea superioară (motivul capului de cal sau al aripilor de înger). De asemenea, se mai poate observa la stâlpii pridvorului care au fost ornați prin crestare.

Decorul pictat

Biserica de lemn din Cioponești se află într-o stare de degradare avansată, ea este capelă de cimitir. Pictura care se mai găsește în acest lăcaș se află pe fronton, iconostas și în altar. Restul pereților și bolților este văruiat în alb.

Lângă iconostas, pe peretele nordic, este pictat un cartuș cu doi ierarhi bătrâni, care poartă cărți în mâini. Se poate descifra doar numele [Gri]gorie Decapoli[tul](ГОРІЕ ДЕСКАПОЛІ).

Pictura iconostasului se întinde de la poalele de icoane până la coronament. Poalele de icoane sunt realizate în două modalități: forme geometrice cu roșu și negru sub stâlpii laterali și buchete de flori sub stâlpii centrali. Icoanele împărătești lipsesc. Arcadele în acoladă sunt decorate cu crenguțe care urmăresc acest contur. Între ele sunt îngerași.

Arhitrava este împodobită cu vrejuri vegetale în roșu și albastru. Icoanele prăznicar sunt Ovedenia, Nașterea Domnului, Botezul Domnului, Prezentarea la Templu, Buna Vestire, Învierea Domnului, Maica Domnului între doi îngeri, Sfânta Treime, Cinzecimea, Cina cea de Taină, Floriile și o scenă indescifrabilă. Zece medalioane pictate cu sfinți încadrează Crucea și moleniile. Toate personajele și scenele au o bordură în relief (stuc) fiind amplasate pe un fond albastru.

Pe verso-ul iconostasului sunt reprezentați sfinții diaconi Roman și Ștefan. În timpan este pictată scena Sacrificiul lui Avraam.

Pereții altarului sunt pictați în două registre: în partea inferioară o draperie decorativă, în partea superioară registrul sfinților ierarhi. Proscomidia are pictată în nișă scena Plângerii lui Iisus cu instrumentele torturii și Emanuel – potir. Deasupra se află pomelnicul ctitorilor. Nu este scris anul inscripționării. Marii ierarhi de la proscomidie către diaconicon sunt: Atanasie, Grigorie, Ioan, Vasile, Nicolae, Spiridon și Chiril. Deasupra lor, o bandă decorativă din romburi multicolore.

Bolta altarului este pictată cu Iisus Hristos în partea superioară, Maica Domnului cu Pruncul pe tron spre est și îngeri care o încadrează. Deasupra proscomidiei este reprezentat Proorocul David și deasupra diaconiconului este Proorocul Solomon.

Starea de conservare a bisericii de lemn din Cioponești, comuna Stănești

Biserica de lemn din Cioponești – Stănești nu este monument istoric. Servește drept capelă de cimitir și a fost lăsată în paragină probabil când a fost construită biserica de zid, mai mare, ce se află în mijlocul satului.

Biserica este înconjurată de cimitirul satului. De jur împrejur au fost aruncate resturi organice și anorganice. Umiditatea a favorizat dezvoltarea agenților de degradare biologici (atac xilofag). Din cauza umidității, tencuiala a căzut până la cerceuială în partea de jos a pereților și în zona soclului.

Pe perețele de nord sunt agățate coroane mortuare. Ferestrele au geamuri dar lemnul lor este degradat și îmbătrânit.

Pridvorul este constituit din două părți. Podiumul vestic care face accesul către prispă este deteriorat, printre elementele constitutive s-au dezvoltat plante. Construcția este instabilă. Stâlpii anteriori prezintă fisuri longitudinale. Prisma veche se sprijină pe patru stâlpidecorați prin sculptare. Sunt originali. Tencuiala din pridvor prezintă crăpături.

Ușa construită din panouri organizate sub formă de romburi prinse într-o ramă exterioară este vopsită pe margini cu vopsea albă. Nu este încuiată, nu are lacăt, nu are clanță.

În pronaos lipsesc icoanele de pe perețele despărțitor. Aici se găsește o bancă de lemn care se folosește pentru deplasarea coșciugului în cimitir. Și în această încăpere avem zone unde a căzut tencuiala. Se observă halori de umiditate pe boltă, în zona de contact cu grinda superioară a peretelui. Cuie bătute în timpanul de est ne sugerează că locul a fost împodobit cu icoane. Străpungerile laterale sunt decorate cu ștergare vechi. Același gen de perdele sunt folosite la toate ferestrele bisericii.

În naos apar aceleași probleme.

În altar, la nivelul stratului de tencuială există o rețea de crăpături și fisuri de diferite profunzimi. Acestea au generat desprinderi și lacune. Toată pictura interiorului este afectată de fum, depozite de murdărie superficială, aderentă și ancrasată. De asemenea se observă zone de arsură. Deasupra unei intrări diaconești s-a desprins o bucată de tencuială și a rămas suspendată. Același lucru s-a petrecut și la fereastra de est. Pictura altarului, de factură bizantină, executată de un meșter priceput, este în pericol de distrugere.

Construcția se află într-un proces de degradare care ar trebui oprit pentru salvarea valorilor artistice adăpostite de acest lăcaș.

ANEXE

LISTA BIBLIOGRAFICĂ

Dionisie 2000 – Dionisie din Furna, Erminia picturii bizantine, Editura Sophia, București, 2000.

Lahovari et al. 1902 – G. I. Lahovari, C. I. Brătianu, Grigore Tocilescu, Marele Dicționar Geografic al României, vol.2, București, 1902.

Stoicescu 1970 – Nicolae Stoicescu, Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, Mitropolia Olteniei, București, 1970.

LISTA ILUSTRĂȚILOR

1. Biserica de lemn din Cioponești – Stănești
2. Frontonul cu pictura de hram
3. Pictura iconostasului
4. Pictura din proscomidie
5. Bolta altarului
6. Pictura de pe verso-ul iconostasului

Documentație fotografică

Foto 1. Biserica de lemn din Cioponești – Stănești

Foto 2. Frontonul cu pictura de hram

Foto 3. Pictura iconostasului

Foto 4. Pictura din proscomidie

Foto 5. Bolta altarului

Foto 6. Pictura de pe verso-ul iconostasului